

Boje v prvním týdnu války ruským velitelům nepochybně ukázaly, jak se zmylili a že o bleskové válce podobné německému tažení na Polsko nemůže být řeč. Naděje na rychlé vítězství, zabezpečené rozkolem ve finském národu, vlastní přesilou a technikou, se rozplynuly a Rusové si uvědomili, že mají před sebou tuhý boj.

Pro protivníka ovšem představovalo taktickou výhodu počasí. Země byla zmrzlá, ale sních zatím skoro nikde. Řeky a jezera zamrzaly a led mohl záhy unést všechny druhy zbraní. Zejména Karelská šije nabízela příznivý terén pro velké jednotky a mechanizované útvary. Jedinou výhodou, kterou roční doba poskytovala obráncům, bylo krátké denní světlo omezující aktivitu nepřátelských vzdušných sil. Zanedlouho nastal výjimečně silný mráz a podrobil útočníky i obránce velmi tvrdé zkoušce.

Navzdory negativním zkušenostem z prvního týdne války převažovaly i tak ty pozitivní, a proto jsme s důvěrou mohli očekávat další vývoj na hlavním válčišti. Dvě třetiny polní armády tam bránily postavení, které mělo sice daleko k dokonalosti, ale přesto tvořilo páteř obrany.

Na Karelské šiji se tedy situace do jisté míry stabilizovala, ale fronta od Ladožského jezera k Severnímu ledovému oceánu dávala důvod k vážným obavám. Naše slabé jednotky tam musely ustupovat z cesty přesile. Nepřítel postupoval s tankovou podporou nečekaně rychle; náhlé výpady tanků měly na naše jednotky, z nichž jen málokteré jsme stihli vy-zbrojit protitankovými zbraněmi, zdrcující dopad. Severně od Ladožského jezera pronikali Rusové po obsazení Salmi a Uoma ve dvou kolonách ke Kitelä, zatímco první část dalších kolon postupovala přes Suojärvi po železnici a s ní souběžné silnici na Loimolu, druhá část pak přes Ägläjärvi

k Tolvajärvi a přes Kuolismaa na Ilomantsi. Také severovýchodně od jezera Pielisjärvi, kde nepřítel ohrožoval na směrech na Lieksu a Kuhmo železnicí Joensuu–Kontiomäki, byla situace znepokojivá. Dále na severu se protivník blížil k Suomussalmi. Sallu jsme ztratili a na břehu Severního ledového oceánu se vylodily jednotky, jejichž cílem nepochybně bylo zahájit postup na jih od Petsama.

Informace o silách a uskopeních nepřítel, které nám dodala naše zpravodajská služba, byly horší, než jsme si dokázali představit.

Hlavní ruská útočná skupina, 7. *armáda* operující na Karelské šíji, čítala 12–14 divizí, z nichž se do boje zapojilo zatím teprve sedm, jeden tankový armádní sbor v plném stavu, množství tankových brigád – celkem asi 1 000 vozidel – a několik pluků těžkého dělostřelectva. Úkolem armády bylo obsadit Vyborg a postupovat dál na západ.

Severně od Ladožského jezera v oblasti mezi Oloñcem a Porosozerem byla 8. *armáda*: sedm divizí, jedna tanková brigáda, těžké dělostřelectvo aj. Jejím úkolem bylo proniknout do týlu Armády Karelské šíje.

V oblasti Reboly–Uchta–Kandalakša postupovala 9. *armáda* o síle pěti divizí s úkolem proniknout k severnímu konci Botnického zálivu a přerušit spojení se Švédskem.

A konečně na břehu Severního ledového oceánu operovala 14. *armáda* o síle několika divizí.

Proti našim devíti divizím tak stálo celkem 26–28 divizí a značné množství speciálních jednotek, dohromady zhruba půl milionu mužů. Vzdušné síly nepřítel jsme odhadovali asi na 800 letadel.

S těmito holými fakty před očima jsme mohli jen konstatovat, že naše odhady sil, které protivník soustředí na Karelské šíji a v oblasti mezi Ladožským jezerem a Severním

ledovým oceánem, protkané pouze nečetnými cestami, byly velmi optimistické. Mimo jiné jsme předpokládali, že do Ladožské Karélie se kvůli náročnému transportu dají vyslat nejvýše tři divize. Během podzimu 1939 však Rusové silniční síť důkladně rozšířili a pokračovali ve výstavbě železnice z Petrozavodsku na Suojärvi. Za hranicí shromáždili ohromné množství zásob. A tak nás nepřítel hned zpočátku války překvapil tím, že na tento úsek umístil sedm divizí, přičemž během konfliktu vzrostl jejich počet na deset.

Ačkoli se situace zdála kritická, i zde jsme mohli přistoupit k aktivní obraně. Protivník postupoval v kolonách, které dočasně – oddělené dlouhými desítkami kilometrů divočiny – nemohly spolupracovat. Lesnatý terén také nepříteli bránil využívat početní přesilu i materiální převahu tak jako na Karelské šíji, bohaté na cesty. To nám umožnilo útočit na kolony postupně a zaměřit rozhodující údery na jejich boky a týl, aniž jsme příliš ohrozili spojení mezi svými jednotkami. Přála nám i zima, která v severních oblastech pokročila dál. Přibližující se kolony bylo třeba porazit dřív, než se od hranice dostanou do obydlených oblastí, kde síť komunikací zajišťovala lepší spojení a umožňovala další postup k železnici Sortavala–Nurmes–Oulu.

V této situaci jsem musel učinit několik nejtěžších a nejzávažnějších rozhodnutí zimní války. Všechno nasvědčovalo tomu, že na hlavní obranné postavení na Karelské šíji bude brzy veden generální útok. Proto jsem měl původně v plánu posílit tamější jednotky všemi dostupnými rezervami a doufat, že se slabá obrana východní fronty udrží. Nečekaně rychlý postup nepřítele však tento plán zhatil. Namísto toho jsem musel vyslat velkou část svých skromných rezerv na východ do Tolvajärvi, Kuhma a Suomussalmi. Do Tolvajärvi jsem z hlavních rezerv, ze 6. divize, vyslal jeden pluk

posílený dělostřelectvem (JR 16).¹⁹ Zároveň jsem musel rozdělit svou druhou větší rezervní jednotku, neúplnou 9. divizi pobývající u Oulu, a jeden z jejích pluků (JR 25) vyslat do Kuhma a druhý (JR 27) do Suomussalmi.

I na jiná ohrožená místa bylo nutné vyslat jednotky zamýšlené jako posily, navzdory tomu, že jejich složení, výcvik i výzbroj měly daleko k dokonalosti. Do Suomussalmi jsme již vyslali jeden záložní prapor jako první posilu, pro úsek v Ilomantsi jsme spěšně vydělili ze tří záložních praporů utvořený Oddíl A a jedním záložním praporem jsme posílili frontu u Sally. Pro hlavní válčiště, které nemohlo zůstat zcela bez rezerv, zůstával vrchnímu veliteli k dispozici už jen zbytek 6. divize dislokované jihovýchodně od Vyborgu a tři záložní prapory přesunuté na východní šíji – Oddíl B.

Nejkritičtější se stále jevila situace severně od Ladožského jezera, kde IV. armádní sbor ustupoval po celé frontě. Podle operačních plánů, které se mnohokrát staly základem pro naše válečné hry, bylo naším cílem nasměrovat protiútok od úseku železnice Leppäsyryjä–Loimola na bok nepřítelů postupujícího podél pobřeží. Proto nás ani tak neznepokojoval fakt, že se nepřátelské kolony přibližovaly ke Kitelä, ale to, že se zdálo nemožné zadržet postup protivníka kolem suojarvské dráhy a po severnějších cestách vedoucích ze Suojärvi do Tolvajärvi a Ilomantsi, což mohlo ohrozit celý plán protiútoků. Bylo zjevné, že v silách velitele IV. armádního sboru generálmajora Hägglanda není zvládat všechny krizové situace vznikající na dlouhé frontě. Proto jsem se rozhodl svěřit nejsevernější úsek Tolvajärvi–Ilomantsi novému frontovému veliteli.

¹⁹ JR = jalkaväkirykmentti, tj. pěší pluk (pozn. překl.).

Porazit nepřítel postoupujícího na Korpiselkä a Ilomantsi dostal za úkol – jako velitel přímo mně podřízené skupiny – plukovník Paavo Talvela, o němž jsem již od osvobozené války věděl, že je to nebojácný frontový důstojník s pevnou vůlí a zdravým množstvím troufalosti. Naše prapory bojující na tomto úseku – v Tolvajärvi tři, v Ilomantsi jeden – byly vyčerpané, ale velitel IV. armádního sboru vyslal do zmíněného směru jeden samostatný prapor ze svých rezerv. S těmito silami a bez naděje na jiné posily kromě těch, které už byly na cestě, se měl plukovník Talvela chopit iniciativy a přejít do útoku proti nepříteli, jenž měl na obou směrech útoku celou divizi.

V následujících dnech nám ze všech front chodily špatné zprávy. Na Karelské šíji zahájil protivník 6. prosince očekávaný útok na úseku u Taipale, který byl prakticky vzato bez rezerv. Směrem na Suomussalmi se dvěma nepřátelským kolonám podařilo spojit ve střediskové obci, na místní křižovatce cest. I v oblasti Ladožského jezera se dvě nejnižnější kolony protivníka spojily poblíž vesnice Koirinoja. Krajně znepokojivá byla situace na směru Suojärvi–Loimola, kde jsme 7. prosince ztratili pozice v Piitsoinoje a novou obranu jsme s velkým vypětím zformovali na řece Kollaa. Tam jsme museli postup nepřítel za každou cenu zastavit, neboť pokud by padla Kollaa, zmařilo by to plánovaný obchvatný útok.

Zneklidňující zprávy dorazily i z Tolvajärvi. Nepřátelské jednotky, o kterých se ukázalo, že patří k 139. divizi, obsadily 8. prosince čtyři kilometry dlouhý hřbet tvořící krásnou přírodní rezervaci Tolvajärvi a zatlačily nazpátek první z praporů pluku JR 16, jež jsme vyslali do boje.

V příštích dnech se shromáždila a zaujala bojovou formaci Skupina Talvela; v téže době byl proveden noční guerillový

úder hluboko do týlu nepřítel, osobně vedený iniciativním a energickým velitelem pluku JR 16 podplukovníkem Pajarim. V noci na 11. prosince se totiž ruskému praporu, který nepozorovaně provedl obkličovací manévr, podařilo proniknout přes lesy k jediné spojovací silnici skupiny, kde zaútočil na trén. Podplukovník Pajari, jenž náhodou projížděl kolem, rychle sestavil z týlových útvarů jednotku, s níž nepřítel neohroženě napadl, zatímco dvě roty frontových rezerv zaútočily ze svého směru. Zuřivý boj nablízko v temné noci skončil naprostou porážkou protivníka. Zbytky nepřátelského praporu se rozprchly do divočiny, pronásledované našimi hlídkami, a práci dokonal mráz. Úspěch posílil bojového ducha našich vojáků a následujícího dne se podařilo efektivně odrazit taktéž frontové útoky.

I z úseku v Ilomantsi, kde velel velitel Oddílu A plukovník Ekholm, jsme 10. prosince obdrželi zprávu o vítězství. Při pokusu obejít naše postavení se jeden ruský prapor sám ocitl v obklíčení a byl zničen do posledního muže – šlo o první vyhlazovací bitvu této války a později přišly další!

Plukovník Talvela, jenž měl v Tolvajärvi k dispozici sedm praporů a čtyři baterie, měl nyní své jednotky pod kontrolou a rozhodl se přejít do ofenzivy. Útočný plán počítal s dvoustranným obklíčením s těžištěm na severním křídle, v tomtéž hustě zalesněném terénu, kde byl protivník právě odražen. Útok započal 12. prosince a Rusy dokonale zaskočil.

Záhy vyšlo najevo, že plán nebude možné uskutečnit v původní podobě, neboť i nepřítel provedl obkličovací manévr s tím výsledkem, že se oba sokové do sebe zaklesli v lesnatém terénu severně od Tolvajärvi. Řešení přinesl odvážný frontový útok přes led, vedený podplukovníkem Pajarim, který zlomil odpor Rusů na středě. Hřeben ovládaný nepřitelem

jsme získali zpět, a to navzdory tankům a pevným pozicím protivníka. Počty ruských padlých a opuštěné vojenské techniky podaly svědectví o zuřivosti boje. Dne 14. prosince byla celá oblast Tolvajärvi v našich rukou a započala nová fáze boje. Střet deset kilometrů od výchozích pozic v nehostinné divočině skončil naprostou porážkou zbytků ruské 139. divize.

Cesta do Ägläjärvi se však neotevřela, neboť se do bitvy zapojila čerstvá ruská 75. divize. I její postavení jsme sevřeli frontovými útoky a obkličovacími manévry, které nepřítel nepřivyklý lesnatému terénu nedokázal odražit. Po několika dnech tuhých bojů jsme 22. prosince obsadili vesnici Ägläjärvi, kterou Rusové nečekaně rychle přebudovali na opevněnou základnu. Zbytky 75. divize jsme pronásledovali až k řece Aittojoki u Suojärvi a tam se fronta zasekla až do konce války.

Výsledek byl znamenitý. Nepřátelskou 139. divizi jsme vyřadili ze hry a k tomu utrpěla zdrcující porážku 75. divize vyslaná na pomoc. Jen podél hlavní cesty jsme napočítali přes 4 000 padlých, získali jsme téměř 600 zajatců. Z vojenské kořisti je možno zmínit 59 tanků, 31 děl, 220 kulometů, velké množství munice apod.

Za vítězství jsme ovšem draze zaplatili. Na 30 % důstojnictva a 25 % mužstva padlo nebo bylo zraněno. Ztráty u Tolvajärvi se později ukázaly jako proporcionálně nejvyšší v zimní válce.

Sedm vyčerpaných praporů odvedlo ohromnou práci, porazilo dvě houževnatě bojující divize za sebou a během deseti dní nepřetržitých bojů je zatlačilo čtyřicet kilometrů zpátky. Zdánlivě nadlidský úkol byl splněn díky silné vůli a osobnímu příkladu obou velitelů, ale i odolnosti a obětavosti jednotek. Povýšení plukovníka Talvely na generálmajora

a podplukovníka Pajariho na plukovníka bylo náležitě zaslouženou odměnou.

Bitva u Tolvajärvi měla velký strategický i psychologický význam. Zpráva o vítězství motivovala spolubojovníky na jiných úsecích k ušlechtilému soutěžení a jak velení, tak finskému národu dodala důvěru ve schopnost armády.

Situace se stabilizovala i na úseku v Ilomantsi. Čtyřem slabým praporům s podporou jedné jediné baterie se podařilo zastavit ruskou 155. divizi. Její aktivitu utlumily na celý zbytek války. Bez vytrvalosti Oddílu A by nebylo možné vítězství u Tolvajärvi dosáhnout.

Úspěch v nás vzbudil naději na zdar protiútoků i v pobřežním pásu na severu Ladožského jezera, především proto, že fronta na Kollaa se udržela a nepřítel blíže u pobřeží jsme zastavili před našimi opevněnými pozicemi. Ocítl se v kotli, ale uzavření jeho ústí bylo prozatím nad síly IV. armádního sboru, těžce vyčerpaného zdržovacími boji, tuhým mrazem a nedostatkem výzbroje.

O něco severněji, v divočině Suomussalmi, probíhala zuřivá bitva proti přesile – boj, který skončil nejznamenitějším vítězstvím celé války.

Zde umístěný finský prapor rezervistů a jemu na pomoc vyslaný záložní prapor musely projít nerovnou bitvou proti ruské divizi, která po vypuknutí války silou dvou pluků překročila hranici východně od odlehlé vesnice Juntusranta, zatímco třetí pluk postupoval po silnici Raate–Suomussalmi. Tyto dvě kolony se 7. prosince spojily ve střediskové obci Suomussalmi a naše jednotky zaujaly postavení jižně odtud za jezerní úžinou, která ještě nebyla zamrzlá natolik, aby unesla tanky. Obrana vydržela a útok nepřítel byl odražen.

Když jsem vydával rozkaz o vyslání 27. pěšího pluku náležejícího k 9. divizi do Suomussalmi, nařídil jsem veliteli divize Siilasvuovi, aby vedl operace na suomussalmském úseku. Tamější prapory byly převeleny pod něj a poté, co obdržel posily, mohl 11. prosince zahájit patřičná protioopatření.

Plukovník Siilasvuo ponechal zamrzlou vodní linii jižně od střediskové obce střeženou prakticky jen muži s automatickými zbraněmi a zmíněného dne přeťal překvapivým úderem spojovací cestu nepřítele do Raate. Hlavní část jednotek poté zamířila ke střediskové obci a pouze dvě roty zajišťovaly východní části šíje mezi jezery Kuivasjärvi a Kuomasjärvi. Menší síly zároveň přerušily spojení protivníka na sever. Ještě téhož večera bylo v našich rukou pět kilometrů silnice do Raate s přilehlým okolím.

Následujícího dne pokračovaly jednotky v postupu na Suomussalmi. Večer dosáhly střediskové obce, kde se nepřítel urputně bránil s podporou dělostřelectva a tanků. Panoval asi čtyřicetistupňový mráz. Během dalších dní tuhý boj o rozvaliny vesnice nepolevoval. Na dobře zakopaného protivníka jsme museli zaútočit bez dělostřelecké přípravy, a tak jsme pocítili znatelné ztráty.

Po pětidenním vytrvalém boji byla 15. prosince většina střediskové obce obsazena. Hlavní část 163. divize jsme obklíčili v samotné vesnici a zbytek v její západní části na poloostrově Hulkonniemi.

Tou dobou dorazily od raatské silnice znepokojivé zprávy – blížil se předvoj nové ruské divize. První útoky na ony dvě roty, které bránily tyl jednotek v obci, byly sice odrazeny, ale jak se tak slabé zábraně podaří časem zadržet celou divizi? Neuvěřitelné se nicméně stalo skutečností. Divize, o níž se ukázalo, že je to elitní motorizovaný útvar z Moskevského

vojenského okruhu – 44. divize –, pospíchala, a tak si její dlouhá kolona nedokázala vytvořit převahu.

Jakmile na vrchní velitelství dospěla informace, že se do hry vložila nová divize, vydal jsem rozkaz o urychlené organizaci posil a jejich vyslání do Suomussalmi. Dne 16. prosince obdržel plukovník Siilasvuo první baterii, 18. druhou a 20. dva protitankové kanony. Na první svátek vánoční dorazila celá posilová jednotka o síle pěti praporů, a to za pět minut dvanáct, neboť na Štědrý večer obklíčená 163. divize zahájila nový útok, zatímco 44. divize vyvíjela tlak z východu. Celé dva dny naši vojáci, kteří již dva týdny bez přestání vzdorovali nepřátelské přesile, odráželi zuřivou ofenzivu protivníka podporovanou bombardéry a stíhacími letouny, zatímco se nové rezervy seskupily k útoku na střediskovou obec.

Útok jsme zahájili 27. prosince ze všech směrů. Po tvrdé bitvě trvající celý den a celou noc obrana povolila a nepřítel pronásledovaný našimi patrolami prchal za podpory tanků a letectva po zamrzlém jezeře Kiantajärvi na sever směrem k Juntusrantě. Poté co jsme obě baterie namířili ke střelbě na stísněnou část poloostrova Hulkonniemi, zlomil se 30. prosince odpor i této skupiny. Po nepříteli zůstalo na místě 5 000 padlých a značná válečná kořist.

Nyní přišla řada na 44. divizi, jejíž hlavní síly se opevnily na osm kilometrů dlouhém úseku raatské cesty, zatímco menší jednotky a hlídkující tanky zajišťovaly zbylých 25 kilometrů silnice táhnoucích se na východ až k hranici.

Plukovník Siilasvuo rozdělil své unavené jednotky do vícera bojových skupin a podnikal s nimi jeden útok za druhým na boky 44. divize, zatímco nepříteli uzavíral cestu na východ. Dlouhou kolonu se podařilo na mnoha místech přerušit a posléze ji zneškodňovat kousek po kousku v bojích, které trvaly celý týden a v nichž se Rusové úporně

bili až do konce. Jen nepatrná část nepřátelské divize prolomila obklíčení a zachránila se ústupem za hranici. Získali jsme obrovskou válečnou kořist: 70 děl různého typu, 43 tanků, 270 automobilů a traktorů, 300 automatických zbraní, 6 000 pušek, 32 polních kuchyní a 1 170 koní. Lidské ztráty nepřítele nebylo možné přesně zjistit, neboť padlé i umrzlé přikryl v rozlehlé oblasti snůh. Celkem 1 300 Rusů jsme zajali.

Také vítězství u Suomussalmi bylo výsledkem odvážného a cílevědomého velení, houževnatosti jednotek a dovedného využívání terénu a přírodních podmínek. Navzdory zdrcující přesile a mrazu, který místy klesl až ke 46 stupňům, vykonal i zde finský voják nemožné. Velitel, plukovník Siilasvuo, si právem vysloužil generálského lva.

Až do konce války se protivník na tomto úseku nezmohl k ofenzivě. Po utržených porážkách se musel vzdát plánu na „bleskovou válku“ a rozpůlení Finska, díky čemuž jsme mohli postupně přesouvat část jednotek na jiné úseky k dalším úkolům.

Během prosince 1939 se navzdory nepřátelské přesile v náš prospěch obrátila situace i na dalších směrech východní fronty. V Petsamu jsme nepřítele zastavili u Höyhenjärvi sto kilometrů od pobřeží Severního ledového oceánu – prapor tam vzdoroval divizi. Střediskovou obec Salla obsadily dvě ruské divize, ale úder vedený odtamtud proti vesnici Pelkosenniemi byl odražen, načež se obrana Laponska stabilizovala. Divizi postupující z obce Reboly jsme zastavili východně od centra Kuhma poté, co na místo dorazily převelené posily. V pobřežním pásu u Ladožského jezera se dvěma ruským divizím postupujícím přes Salmi a Uoma sice podařilo spojit v Kitelä, ale všechny jejich pokusy prolomit

naši obranu mezi Ladožským jezerem a Syskyjärvi skončily neúspěchem. Nejnepokojivější byla nadále situace na řece Kollaa kolem suojärvské dráhy, kde se jen čtyři prapory podporované slabým dělostřelectvem bránily dvěma divizím. Během Vánoc aktivita nepřítel ochabla. Husté sněžení ztížilo transport a omezilo taktickou pohyblivost špatně lyžujících Rusů. Zima se na dlouhé východní frontě konečně stala naším spojencem.

Na hlavním válčišti, na Karelské šíji, zahájil nepřítel rozsáhlou aktivitu za účelem postoupit k našemu hlavnímu obrannému postavení. Očekávali jsme okamžitý útok na tzv. vyborskou bránu mezi Kaukjärvi a Muolaa, kde je výhodný terén i silniční síť umožňující přesuny velkých jednotek. Ale zjevně proto, aby nás nepřítel přiměl stáhnout z tohoto úseku zálohy, zaútočil na naše východnější postavení na řece Taipale nedaleko hranice. Říční rameno Vuoksy se tam ohýbá k jihu a obchází nízký mys vhodný k vybudování předmostí; naše linie procházela napříč severní částí tohoto výběžku.

Výdrž obránců Taipale podstoupila ve dnech 6.–11. prosince těžkou zkoušku. Útočící nepřátelská divize utrpěla v bojích tak zdrcující ztráty, že musela být stažena a vyměněna za jinou. Ta zaútočila 15. prosince, ale i ona byla odražena a z padesáti tanků nasazených v boji jsme jich osmnáct zničili. Následujícího dne nepřítel po osmihodinové dělostřelecké přípravě a nepřetržitém čtyřhodinovém leteckém bombardování pronikl na dvou místech do našeho postavení, ale ještě téhož večera jsme průlom zabezpečili a hlavní obrannou linii opět získali do svých rukou. Následujícího dne spustilo naše dělostřelectvo překvapivou palbu na ruské postavení, rozdrtilo útočnou sílu i této divize a vyřadilo ji ze hry. Již 17. prosince nasadil protivník do boje třetí divizi – bez výsledku.